

Представництво інтересів громадянина або держави в суді

Функції прокуратури України щодо захисту прав громадян та державних інтересів у судовому процесі відповідно до Закону України «Про прокуратуру» та Цивільного процесуального кодексу України.

Представництво як функція прокуратури

Функція прокуратури

Представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених ЗУ «Про прокуратуру» та главою 12 розділу III ЦПК України є **функцією прокуратури**.

Функція САП

Представництво у справах, пов'язаних із корупційними правопорушеннями, а також у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави є **функцією Спеціалізованої антикорупційної прокуратури**.

- ⓘ Представництво прокурором інтересів громадянина або держави в суді полягає у здійсненні процесуальних та інших дій, спрямованих на захист інтересів громадянина або держави, у випадках та порядку, встановлених законом (ст. 23 ЗУ «Про прокуратуру»).

Представництво інтересів громадянина

Прокурор здійснює представництво в суді інтересів громадянина (громадянина України, іноземця або особи без громадянства) у випадках, якщо така особа **не спроможна самостійно** захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження через:

Недосягнення повноліття

Особа не досягла 18 років і не може самостійно захищати свої права в суді.

Недієздатність

Особа визнана судом недієздатною внаслідок психічного розладу.

Обмежена дієздатність

Особа має обмежену дієздатність і не може повноцінно реалізувати процесуальні повноваження.

 Умова: законні представники або органи, яким законом надано право захищати права такої особи, **не здійснюють або неналежним чином здійснюють її захист.**

Захист прав дитини: повноваження прокурора за СК України

Сімейний кодекс України передбачає випадки, коли за захистом сімейних прав та інтересів дитини **прокурор має право звертатися до суду**:

1

Ст. 42 СК України

Позов про **визнання шлюбу недійсним**, якщо захисту потребують права та інтереси дитини.

2

Ст. 165 СК України

Позов про **позбавлення батьківських прав**.

3

Ч. 2 ст. 170 СК України

Позов про позбавлення батьківських прав або **відібрання дитини** у разі безпосередньої загрози для її життя або здоров'я.

4

Ст. 240 СК України

Позов про **скасування усиновлення** чи визнання його недійсним.

Представництво у сфері охорони дитинства

Частина 3 ст. 56 ЦПК України передбачає, що прокурор звертається до суду з позовною заявою, бере участь у розгляді справ, може вступити у справу за своєю ініціативою, подає апеляційну, касаційну скаргу, заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами.

При здійсненні представництва особливу увагу приділяти питанням:

- Забезпечення органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування прав та обов'язків щодо організації охорони дитинства, розроблення державних програм, спрямованих на поліпшення становища дітей.
- Витрачання бюджетних коштів, виділених на реалізацію програм та заходів з охорони дитинства, закупівлю відповідних товарів, робіт і послуг.
- Користування та розпорядження органами виконавчої влади майном і землями навчальних, оздоровчих, лікувальних та інших закладів для дітей.
- Бездіяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, внаслідок якої порушені або існує загроза порушення інтересів держави у сфері охорони дитинства.
- Відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок вчинення кримінальних правопорушень у сфері охорони дитинства.
- Забезпечення гарантованих державою прав дітей.

 Наказ Офісу генерального прокурора від 04.11.2020 № 509 «Про особливості виконання функцій прокуратури з питань захисту інтересів дітей та протидії насильству».

Представництво інтересів держави в суді

Підстави для представництва

Прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави у разі:

- порушення або загрози порушення інтересів держави
- якщо захист не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень
- у разі відсутності такого органу

Обмеження представництва

Не допускається здійснення прокурором представництва в суді інтересів держави в особі:

- державних компаній
- у правовідносинах, пов'язаних із виборчим процесом
- проведенням референдумів
- діяльністю Верховної Ради України, Президента України
- створенням та діяльністю медіа
- політичних партій та громадських об'єднань

 Представництво інтересів держави в особі Кабінету Міністрів України та НБУ здійснюється виключно за **письмовою вказівкою чи наказом Генерального прокурора.**

Підстави та порядок застосування представницьких повноважень

Джерела відомостей для встановлення підстав

- Інформація від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів владних повноважень
- Матеріали кримінальних проваджень, справ про адміністративні правопорушення, у тому числі пов'язані з корупцією
- Публікації у медіа, у тому числі мережі Інтернет, публічна інформація у формі відкритих даних
- Документи, розміщені у Єдиному державному реєстрі судових рішень
- Звернення фізичних і юридичних осіб, депутатів усіх рівнів, громадських об'єднань та організацій
- Інші джерела (Наказ ОГП від 21.08.2020 № 389)

Процедурні вимоги

5 днів

Повідомлення прокуратури вищого рівня з дати направлення першого запиту про витребування інформації.

1 місяць

Прийняття рішення про застосування представницьких повноважень не пізніше місяця з дня отримання відомостей за останнім запитом.

i Прокурор здійснює представництво виключно після **підтвердження судом підстав** для представництва. Наявність підстав має бути обґрунтована прокурором у суді.

Приклади представництва у сфері охорони навколишнього природного середовища

Приклад 1: Жуків Острів

Верховний Суд залишив без змін постанову апеляційного суду, якою задоволено позов заступника Генерального прокурора про повернення територіальній громаді міста Києва земельних ділянок ландшафтного заказника «Жуків Острів». Протиправно зареєстровано 17 земельних ділянок природно-заповідного фонду вартістю **45 млн грн** площею понад 3 га, переданих для забудови.

Приклад 2: Карпати

Прокуратура Івано-Франківщини вимагає стягнути з ДП «Ліси України» **майже 387 мільйонів гривень** збитків через масштабні незаконні рубки у заповідних лісах Карпат. Протягом 2022 року незаконно вирубано понад 9 тисяч дерев на площі більш ніж 108 гектарів у межах НПП «Гуцульщина».

Приклад 3: Оборонні кошти

Офіс Генерального прокурора відшкодував **296 млн гривень** для потреб оборони. Найбільшу частину — 217,5 млн грн — держава отримала після судового спору з постачальником пального, який безпідставно включав у вартість ПДВ при закупівлях для ЗСУ у 2022–2023 роках.

Процесуальні права прокурора при здійсненні представництва

Під час здійснення представництва інтересів громадянина або держави у суді прокурор має право в порядку, передбаченому процесуальним законом та законом, що регулює виконавче провадження:

01

Звертатися до суду

Подавати позов (заяву, подання) до суду.

02

Вступати у справу

Вступати у справу, порушену за позовом іншої особи, на будь-якому етапі судового провадження.

03

Ініціювати перегляд

Ініціювати перегляд судових рішень, у тому числі у справі, порушеній за позовом іншої особи.

04

Брати участь у розгляді

Брати участь у розгляді справи та подавати цивільний позов під час кримінального провадження.

05

Виконавче провадження

Брати участь у виконавчому провадженні при виконанні рішень у справі, в якій прокурором здійснювалося представництво.

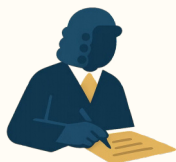
06

Ознайомлення з матеріалами

З дозволу суду ознайомлюватися з матеріалами справи, робити виписки, отримувати безоплатно копії документів.

 З метою виявлення **необґрунтованих активів** прокурор має **прямий доступ** до автоматизованих інформаційних систем, реєстрів та банків даних, держателем яких є державні органи або органи місцевого самоврядування. Для визначення вартості активів прокурор може залучати кваліфікованих спеціалістів та експертів, у тому числі іноземців.

Особливості окремих форм представництва (ст. 24 ЗУ «Про прокуратуру»)

Право подання позовної заяви

Надається Генеральному прокурору, його першому заступнику та заступникам, керівникам обласних та окружних прокуратур, їх першим заступникам та заступникам, прокурорам САП — у порядку цивільного, адміністративного, господарського судочинства.

Право подання апеляційної чи касаційної скарги

У цивільній, адміністративній, господарській справі надається прокурору, який брав участь у судовому розгляді, а також незалежно від участі — прокурору вищого рівня: Генеральному прокурору, керівникам обласних та окружних прокуратур, керівникам підрозділів САП.

Право подання заяви про перегляд рішення Верховним Судом

У цивільній, адміністративній, господарській справі надається Генеральному прокурору, його першому заступнику та заступникам, керівникам обласних прокуратур, керівнику та заступникам керівника САП.

📄 Змінити, доповнити, відкликати, відмовитися від позову, апеляційної, касаційної скарги, заяви про перегляд судового рішення має право **прокурор, який її подав, або прокурор вищого рівня.**

Позовне провадження у справах про необґрунтовані активи

Пред'явлення позову про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави (ст. 290 КПК)

Ключові визначення

«**АКТИВИ**» — грошові кошти (готівкові, на рахунках/електронних гаманцях), інше майно, майнові права, нематеріальні активи, у тому числі криптовалюти, обсяг зменшення фінансових зобов'язань, а також роботи чи послуги, надані особі, уповноваженій на виконання функцій держави.

«**НАБУТТЯ АКТИВІВ**» — набуття активів особою, уповноваженою на виконання функцій держави, у власність, а також набуття активів іншою особою за її дорученням або якщо вона може прямо чи опосередковано вчиняти щодо таких активів дії, тотожні праву розпорядження.

«**ЗАКОННІ ДОХОДИ**» — доходи, правомірно отримані особою із законних джерел, зокрема визначених пунктами 7 і 8 частини першої статті 46 ЗУ «Про запобігання корупції».

Умови пред'явлення позову

Позов пред'являється щодо активів, якщо різниця між їх вартістю і законними доходами особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

⊗ У **сімсот п'ятдесят і більше разів** перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день набрання чинності відповідним Законом.

Позов подається та представництво держави в суді здійснюється **прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури**.

У справах щодо активів працівника НАБУ або прокурора САП — прокурорами Генеральної прокуратури України за дорученням Генерального прокурора.

ⓘ Суд визнає необґрунтованими активи, якщо не встановлено, що активи або кошти для їх придбання були набуті за рахунок **законних доходів** (ст. 291 КПК).

Правові наслідки визнання активів необґрунтованими

Активи, визнані судом відповідно до статті 291 КПК необґрунтованими, **стягуються в дохід держави.**

Часткове визнання

Якщо суд визнає необґрунтованими **частину активів**, в дохід держави стягується саме та частина активів відповідача, яка визнана необґрунтованою, а у разі неможливості виділення такої частини — її **вартість**.

Неможливість стягнення

У разі неможливості звернення стягнення на визнані необґрунтованими активи на відповідача покладається обов'язок **сплатити вартість** таких активів або стягнення звертається на **інші активи відповідача**, які відповідають вартості необґрунтованих активів.

Порядок виконання

Стягнення здійснюється в порядку, встановленому ЗУ «**Про виконавче провадження**», крім випадків здійснення такого стягнення в порядку, встановленому ЗУ «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів».

